

KÄSKY, Suomi, 2008

Ohjaaja: Aku Louhimies

Kesto: 110min.

Käsikirjoittaja: Jari Olavi Rantala

Ikäraja: K-15

Näyttelijät: Pihla Viitala, Samuli Vauramo, Eero Aho

Kuvaus: Rauno Ronkainen

Leikkaus: Ben Mercer

Ääni: Kirka Sainio

Lavastaja: Markku Pätilä

Levittäjä: FS Film Oy

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu lukion ja ammatillisten oppilaitoksen opiskelijoille esim. äidinkielen, kirjallisuuden, etiikan ja historian opetukseen.

Oppimateriaalin teemoja: elokuva Käsky, naiskaartilaiset; naiset ja armeija, moraal; moraal elokuvassa Käsky, raiskaukset osana sotastrategiaa, sota ja moraal, seksi ja vallankäyttö, Leena Lander, romaani Käsky, Ilmari Kianto

SYNOPSIS

Käsky on kansainvälisesti palkitun ohjaajan Aku Louhimiehen uusi elokuva. Elokuva perustuu Leena Landerin samannimiseen romaaniin.

Keväällä 1918 jääkäri Aaro Harjula saa käskyn teloittaa punaisen naissotilaan. Nuori ja idealistinen Harjula ei suostu tottelemaan käskyä ilman oikeudenkäyntiä. Esimiehiään vastustaen hän päättää viedä naisen kenttätuomioistuimeen.

Miina Malinin ja Aaro Harjulan kohtaaminen kietoo kahden voimakkaan ihmisen kohtalot yhteen verisen sisällissodan viimeisinä hetkinä, keväällä 1918.

Tarina

Käsky-elokuvan pohjana on Leena Landerin moniulotteinen romaani. Jari Olavi Rantala (Pahan maan alkuperäiskirjoittaja) on tehnyt siitä elokuvasuovituksen. Käsikirjoitus on maailmaltaan lähellä kirjaa, mutta se on samalla pelkistetty draamalle, elokuvalle ominaisempaan puhtaampaan muotoon.

Tarina tutkii rakkauden mahdollisuutta, ihmisen sivistyksen pinnan ohuutta. Keskiössä ovat ihmiset, ei aikakausi. Elokuvan alkaessa punaiset ovat jo hävinneet sodan, ja naispäähenkilö Miina Malin on menettänyt toivonsa. Kuin ihmeen kautta Miina pelastuu.

Vastikään Saksasta koulutuksesta Suomeen palannut nuori jääkäri Aaro Harjula todistaa julmia tapahtumia. Idealistina hän uskoo voivansa omalla toiminnallaan edistää laillisuutta ja oikeuden toteutumista, niinpä hän puoliväkisin lähtee viemään punaista naisvankia Miina Malinia reiluksi uskomaansa oikeusistuimeen. Miina ja Jääkäri Harjula joutuvat matkallaan autiolle saarelle. Yhteinen kokemus muuttaa ja syventää heidän suhdettaan toisiinsa. Kenttätuomioistuin on Harjulan kasvutarina. Hyviin ja pahoihin, oikeaan ja väärään jakautunut maailma saa lisää sävyjä. Harjula tutustuu hyvämaineiseen Emil Hallenbergiin, uskoo siihen, että tämä mies tekee varmasti oikeudenmukaisen ratkaisun Miinan suhteen.

Kevät on vuodenaikana optimistinen, mutta myös rujo. Lumen ja jään alta paljastuu kuollut maa. Samalla linnut palaavat, elämä alkaa taas kerran.

Oikeuden toteutuminen ja rakkauden pelastaminen edellyttävät tekoja. Lupausten lunastamista.

Tarinassa mukana ovat myös mielisairaalan potilas Konsta, ajan sairastunut sielu, Emil Hallenbergin yksinäinen virolainen vaimo Beata ja toivon teemaa edustava pieni poika, Eino.

(Käsky 2008. Lehdistömateriaali)

Elokuva Käsky

1. Keskustelkaa elokuvasta Käsky. Millaisen vaikutuksen sen teki teihin katsojana? Mitkä kohtaukset jäivät mieleen? Mitä te ette ymmärtäneet? Mistä asioista tuli paha mieli? Millaisen vaikutuksen elokuvan kerronta, kuvaus, hahmot, musiikki, lavastus, ympäristö, puvustus, värit jne. tekivät?

Naiskaartilaiset; naiset ja armeija

1. Katsokaa ennen elokuvaa Käsky Seppo Rustaniuksen dokumentti PUNAISET ESILIINAT, joka on elokuva naisista Suomen punakaartissa 1918. Sodan syttyessä myös naiset liittyivät punakaarteihin. Heitä oli erilaisissa tehtävissä: huoltojoukoissa, sairaanhoitajina, vartiointitehtävissä ja taistelutoiminnassa. Aseisiin tarttuneet naiset saivat hurjan ja peräänantamattoman maineen. Heitä pelättiin ja vihattiin valkoisella puolella. Tässä elokuvassa sodassa mukana olleet naispunakaartilaiset kertovat tarinansa.

”Punaiset esiliinat on materiaalin kattavuudeltaan, tekemisen innoltaan ja ilmaisun monipuoliselta teholtaan huippuluokkaa. Seppo Rustaniuksen dokumentti onkin unohdetun sielun yksinäistä terapiaa, mutta lopulta se kasvaa sellaiseen yleispätevään voimaan, jonka vain parhaat elokuvantekijät saavat teoksessaan läpinäkyväksi.”
Mikael Fränti, Helsingin Sanomat

Elokuvaa voi lainata esim. Museovirastosta. Lisätietoa osoitteesta http://www.nba.fi/fi/vuokrattavat_vidoeet.

Lukekaa myös elokuvan tekijöiden taustaa naiskaartilaisista:

”Punaiset naiset aseissa

Punaisten riveissä oli sisällissodassa noin 2000 aseistettua naista, joista osa myös osallistui aktiivisesti taisteluihin Sodan aikana naiskaartilaiset herättivät suurta huomiota ja myös vihaa epäsovinnaisen miehisen pukeutumisensa takia. Viha myös konkretisoitui heti sodan jälkeen naisiin kohdistuneisiin teloituksina erityisesti Lahdessa, jossa teloitettiin ainakin 180 naista. Heistä valtaosa oli nimenomaan naiskaartilaisia. Myös valkoisten puolella oli suunnitelmia aktiivisesta sotaan

osallistumisesta, mutta ylipäällikkö Mannerheim ei hyväksynyt ajatusta. Suurimpana syynä naisten aseisiin tarttumiselle pidetään taloudellisia syitä. - - Naiset eivät tarttuneet aseisiin vain hyvänpalkan vuoksi, vaan myös aatteelliset syyt vaikuttivat päätökseen. Suurin osa naissotilaista kuului ammatti- tai työväenyhdistykseen. Tämä ei sinänsä ole ihme, sillä nuo vuodet olivat suurta järjestäytymisen aikaa. (Lähteet: Tuomas Hoppu, historiantutkija Tampereen yliopisto; Anu Hakala, *Housukaartilaiset* (Liken ja Rauhanpuolustajien Pystykorvasarja 2006) (Käsky 2008. Lehdistömateriaali)

Jokaisella tulisi olla jonkinlainen käsitys siitä millainen kohtalo naiskaartilaisilla oli Suomen sisällissodassa.

3. Lukekaa HS:n verkkosivuilta osoitteesta juttu otsikolla ”Filosofi Martha Nussbaum arvostelee miesten asevelvollisuutta” ja miettikää miten naissotilaiden ja lottien historia vaikuttaa tämänhetkisen turvallisuuspolitiikkamme naiskysymykseen.

”Filosofi Martha Nussbaum arvostelee miesten asevelvollisuutta
Julkaistu: 28.6.2008 17:52
Malin Grahn

Merkittävimpiin nykyfilosofeihin kuuluva Martha Nussbaum vieraili äskettäin Suomessa esitelmöimässä tulevasta, patriotismia käsittelevästä kirjastaan.

Hänestä on tekeillä osa Library of Living Philosophers -teossarjaan, johon suoriutumista pidetään yleisesti suurimpana kunnianosoituksena, minkä filosofi saattaa elinaikanaan saavuttaa.

Vielä tällä hetkellä sarjassa on yllättäen enemmän suomalaisia kuin naisia – mukana ovat edesmennyt akateemikko G. H. von Wright ja loogikko Jaakko Hintikka. Nussbaumista tulee vasta toinen elävien filosofien eliittiin kelpuutettu nainen biologian filosofiaa tutkineen Marjorie Grene lisäksi.

Feministiäkään ei elävien filosofien kirjastosta entuudestaan löydy.

Nussbaum määrittelee feminisminsä varsin väljästi: ”Näkemykseni, jonka mukaan naiset ovat historiassa kokeneet ankaraa vääryyttä, joka tulee korjata.”

Olisi toki erhe olettaa tasa-arvokysymyksen koskettavan vain naisia. Suomen mallin mukaiselle, vain yhtä sukupuolta koskevalle asevelvollisuudelle filosofi ei löydä eettistä oikeutusta:

”Kaikkien kansalaisvelvollisuuksien tulisi kuulua tasapuolisesti miehille ja naisille. Ottaen huomioon nykyarmeijan luonteen, en näe, mikseivät naiset selviytyisi samoista tehtävistä.”

”Parhaimmillaan asevelvollisuus järjestettäisiin siten, että voitaisiin valita vapaasti aseellinen tai siviilipalvelus”, Nussbaum sanoo. - -

Nussbaum on hyvin perillä Suomen kulttuurista ja politiikasta. Hän työskenteli Helsingissä 1986–1993 YK:n alaisen, monitieteellisen tutkimuslaitoksen filosofina.

Nykyään hänellä on vakituisen tutkimusvierailijan status Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa.

Suomessa Nussbaum ihailee eritoten kulttuurimme kainostelevaa piirrettä olla leveilemättä rikkouden symboleilla kuten sähköillä urheiluautoilla.

Toisaalta häntä häiritsee hyvinvoinnin kääntöpuoli: rajojen sulkeminen.

”Illuusio suomalaisesta yhtenäiskulttuurista on johtanut äärimmäisen tiukkaan maahanmuuttopolitiikkaan. Kuitenkin Suomessa on jo moninaisuutta, kuten saamelaiset. Pientenkin vähemmistöjen olemassaolo osoittaa yhtenäisyysajattelulle perustuvien käytäntöjen olevan myös sortavia”, Nussbaum huomauttaa.

Lukekaa puolustusvoimien informaatiota naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta esim. [www-osoitteessa](http://www.mil.fi/varusmies/naiset.dsp)

<http://www.mil.fi/varusmies/naiset.dsp>

Keskustelkaa laajasti historian ja tämän päivän näkökulmasta aiheista naiset ja sota sekä naiset ja armeija.

Tehkää pienissä ryhmissä mielipidekirjoituksia tai mielipidevideoita aiheesta Naiset ja armeija.

Mielipidekirjoituksia kannattaa lähettää paikallisiin sanomalehtiin ja mielipidevideoita YLE:n A-tuubiin. Ks.

http://atuubi.yle.fi/laheta_video_tai_kuva

Moraali

- moraali elokuvassa Käsky
- raiskaukset osana sotastrategiaa
- sota ja moraali
- seksi ja vallankäyttö

1. Elokuvan Käsky trailerissa esiintyy seuraavat kysymykset:

Mitä on rakkaus?

Mitä olemme valmiit sen eteen tekemään?

Mihin lupauksiin voimme luottaa?

Onko kaaoksen keskellä toivoa?

Pohtikaa elokuvan nähtyänne näitä kysymyksiä ja miettikää miten elokuvan eri hahmot ilmentävät teoillaan ja ratkaisuillaan näitä kysymyksiä.

2. Tutustukaa Amnestyn ylläpitämien sivustojen informaatioon raiskauksista osana sotastrategiaa:

[http://www.amnesty.fi/mita-teemme/joku-
raja/naiset-konflikteissa/raiskaukset-
osana-sotastrategiaa](http://www.amnesty.fi/mita-teemme/joku-
raja/naiset-konflikteissa/raiskaukset-
osana-sotastrategiaa)

Käsky on fiktio maamme historiasta. Sen tapahtumat ovat kuitenkin siirrettävissä tämänhetkiseen todellisuuteen ympäröivässä maailmassamme. Keskustelkaa aiheesta.

3. Wikibediassa sota on määritelty seuraavalla tavalla:

”Sota on tappavaa väkivaltaa sisältävä aseellinen yhteenotto valtioiden, organisaatioiden tai suhteellisen suurten ihmismäärien kesken tai olotila missä sodan osapuolet ovat julistaneet sodan alkaneeksi. Sota voidaan määritellä myös muilla tavoin, kuten Clausewitz määrittellessään absoluuttisen sodankäynnin. Sanaa Sota usein käytetään propagandan luomisessa silloin kun Sodan tunnusmerkistö ei välttämättä muutoin täyty. Sodan vastakohta on rauha, jota pidetään sodan poissaolona (ns. negatiivinen rauha) tai mahdollisesti sotaan johtavien rakenteellisten tekijöiden puuttuminen (ns. positiivinen rauha.)

Sodan oikeutusta käsittelee moraalifilosofian osa-alue, sodan etiikka.”

Käykää luokassa sotaettinen keskustelu.

4. Elokuvassa Käsky sota on tausta, jota vastaan seksi vallankäytön välineenä peilautuu. Seksuaalista vallankäyttöä tapahtuu muunlaisessakin ympäristössä kuin sodan kaaoksen keskellä. Keskustelkaa luokassa seksuaalisesta vallankäytöstä. Miettikää miten se ilmeni elokuvassa ja miten se ilmenee elävässä elämässä. Lukekaa lehtijuttuja, missä on seksi on mukana väkivallanteoissa esim. http://www.iltalehti.fi/uutiset/200806127787334_uu.shtml

Keskustelkaa.

Leena Lander

1. Tutustukaa kirjailija Leena Landeriin ja yrittäkää päästä selville millainen taiteilija ja tarinankertoja hän on. Tehkää kirjailijasta taiteilija/henkilökuva.

Tietoa löytyy mm.

<http://www.kaapeli.fi/~fla/kirjastolehti/sisalto/lander.html>

<http://www.wsoy.fi/index.jsp?c=/author&id=86>

<http://www.hs.fi/kirjat/artikkeli/Ymm%C3%A4rkyksen+asuinsijat+omantunnon+tyrannia/HS20031022S11KU02qdk>

<http://www.iltasanomat.fi/viihde/uutinen.asp?id=1471514>

http://www.solarfilms.com/elokuvat/kaikki/tumatperhoset/fi_FI/kirjailijat/

Miten kirjani ovat syntyneet 4. Toim Ritva Haavikko. (WSOY 2000).

Romaani Käsky

1. Lukekaa Leena Landerin romaani ennen elokuvaa. Keskustelkaa teosten yhteneväisyyksistä ja eroista. Miettikää yleisesti proosan ja elokuvakerronnan eroja ja yhtäläisyyksiä. Kirjoittakaa aiheesta essee.

2. Lukekaa Maria Lähteenmäen kirjoitelma Jalo porvari ja työläistyttö romaanista Käsky. Keskustelkaa mitä tunteita ja ajatuksia hänen näkemyksensä herättävät.

Leena Lander: Käsky. WSOY. Helsinki 2003. 336 s.

Kirjailija Leena Landerin kymmenes romaani Käsky kertoo 1900-luvun Suomen historian traagisimmasta keväästä 1918. Sisällissota on kääntynyt valkoisten voitoksi, punaisten pakolaisten virta alkaa edetä huhtikuuisessa kevätkelissä epätoivoisesti ja epäjärjestyksessä kohti itää, joillakin paikkakunnilla taistellaan vielä, osa kapinallisista on jo vankileireissä. Pian kajahtavat joukkolaukaukset ja tuhansia punaisia miehiä, naisia ja vanhuksia kaatuu teloituskomppanioiden eteen. Heidät heitetään joukkohautoihin, metsien siimekseen, ilman nimeä, ilman seremonioita. Kevään nopeat ja lukuisat teloitustuomiot langettivat nopeasti nimetyt paikalliset

kenttätuomioistuimet. Eräs kenttätuomioistuin perustettiin Inkoon Västankvarniin, joka on Landerin fiktiivisen tarinan tapahtumapaikka, Ruukkijoen kenttätuomioistuin.

Ruukkijoki on Landerin tarinassa entinen hermoparantola eli hourula, joka oli tyhjennetty nopeasti ja väkivaltaisesti entisistä potilaista keväällä 1918. Tiloihin oli tarkoitus perustaa sotasairaala, mutta siitä tulikin kenttätuomioistuin, jota johtamaan nimettiin kirjailija ja toimittaja Emil Hallenberg. Hänelläkin on todellinen esikuvansa, samaisen Inkoon Västankvarnin todellinen kenttätuomari. Landerin romaani on yllättävän kanta-aottava: hän haluaa nostaa esille kirjallisen eliitin vastuun vuoden 1918 väkivaltaisuuksista. Esimerkiksi hän ottaa Ilmari Kiannon, jonka naarassusi-kertomukset ja kostonhimoiset kirjoitukset järkyttivät jopa aikalaisia. Kiantohan suitsutti, että jos tarttuu kivääriin, voi kyllä onnistua tappamaan seitsemän, mutta voi tulla tapetuksi myös itse. Sen sijaan kynää heiluttamalla voi tovereillansa ammuttaa seitsemän tuhatta.

Lander on rakentanut kertomuksensa hienosti muutaman todellisen tapahtuman ja henkilön varaan. Varsinainen romaanin päähenkilö on kirjailijan isoisä Eino, entinen punaorpo. Hänen tarinansa raamittaa koko romaanin juonta. Isoisä testamenttaa kirjailijalle yllättäen "suvun kalleimman aarteen", suojeluskunnan valkoisen käsivarsinauhan. "Miten niin suojeluskunnan nauha voi olla kommarisuvun kallein aarre?" Romaanin lopussa selviää, miksi valkoinen nauha oli niin tärkeä isoisälle.

Romaanin kertomuksen nainen, Miina, on tarinassa Einon äidin pakokaveri. Miina pelastuu, toisin kuin kolme muuta naista, teloitusrivistä nipin napin jääkäri Aaron kunniallisuuden takia. Aaro ei hyväksy humalassa tehtyjä punaisten naisten raiskauksia ja summittaisia teloituksia. Niinpä hän lähtee viemään Miinaa Ruukkijoen viralliseen kenttätuomioistuimeen. Pariskunta pääsee loppujen lopuksi perille ja lukija saa seurata kenttätuomari Hallenbergin, Aaron ja Miinan henkistä valtataistelua kiväärin piipun varjossa. Pelin voittaa Miina, Eino-pojan onneksi. Einon, jolle kerrottiin, että hänen isänsä ei ollut kansanvihollinen, vaan oli "menehtynyt vain ja ainoastaan pillun takia,

josta kaikki miehiset erehdykset johtuvat. Ja että äiti oli päätenyt sosialistiksi, koska oli kaunis ja koska hänen kiinnostuksensa miehiin oli ollut laaja-alaista."

Työläisnaisten leimaaminen huoriksi ja petteureiksi oli kunniallisen kirjailijan Ilmari Kiannon tuon aikaisen kirjallisen tuotannon johtoaatuksia. "Sudenjähdissa kelpaa maalitauluksi juuri naarassusi ehkä enemmän kuin kuin uros, sillä metsästäjä tietää, että naarassusi synnyttää pahoja penikoita, joista on oleva ikuinen vastus...Eikö ole hulluutta olla ampumatta petoja, jotka meitä ahdistavat."

Kiannon kostonhalu meni niin pitkälle, että kustantaja Eino Railokin tuomitsi Kiannon "inhottavan" halun nähdä alastomia naisten ruumiita ja tarpeen luetella "kaikki ne hävyt joita ahnas silmäsi kuoleman kentillä huomasi".

Leena Lander on sisällyttänyt tarinansa lomaan onnistuneesti monia viittauksia tuonaikaisen suomalaisen yhteiskunnan kipeistä ongelmista, köyhien torpantytöiden turvattomuudesta ja hyväksikäytöstä palveluspaikoissaan, punaisten teloitettujen omaisten sulkemisesta yhteisöjensä ulkopuolelle, punaorpojen leimaamisesta, sijoittamisesta lastenkoteihin ja aivopesusta. Kaikki arkoja aiheita, tabuja, jotka kiinnostavat myös historiantutkijoita. Nyt kun Sotasurmat 1914-22 -projekti on saanut koottua tietokannan sodan uhreista, on toivottavaa, että vuoden 1918 sosiaalhistoria vihdoin nousisi myös historiantutkimuksen keskiöön. Landerin romaani päättyy sovituksen ajatukseen: "Sota on ohi, kesä alkamassa. Uponneet veneet ja laivat nostetaan ylös, hajonneet korjataan. Kaikki on mahdollista. Kaikki."

Maria Lähteenmäki

http://www.tyovaenperinne.fi/tyovaentutkimus/2004/ka_lahteenmaki.html

Ilmari Kianto

Vasten Maria Lähteenmäen artikkelia on mielenkiintoista ottaa esille myös kirjailija Ilmari Kianto.

Tietoa hänestä löytyy mm.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Ilmari_Kianto

[Kianto-instituutti -projekti](#)

[ReinoRinne.com: Ilmari Kianto-sivu](#)

[Kuusankosken kirjaston artikkeli Ilmari Kiannosta](#) (englanniksi)

[Vihasiko Ilmari Kianto punaisia?](#)

[Saat kertoa kaiken... sanoi Iki-Kianto](#)

<http://www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&q=4&aq=23&t=218&a=265>

Ernst Lampén: Ilmari Kianto ja hänen teoksensa. 1924

Vihtori Laurila: Ilmari Kianto. 1944

Uolevi Kianto: Saat kertoa kaiken, sanoi Iki-Kianto. 1967

Hannes Sihvo: Ilmari Kianto ja Vienan Karjala. 1969

Juhani Niemi: Kansanrakastaja vai kansanvihollinen? 1977

Uolevi Kianto: Tervetuloa kotiin, Iki. 1978

Maria-Liisa Nevala: Ilmari Kianto: Anarkisti ja ihmisyyden puolustaja. 1986

Jalo Heikkinen: Turjanlinna, kadonnutta etsimässä. 1986

Ilmari Kiannon Vienan Karjala, toimittanut Raija-Liisa Kansia.

Nälkämään keisari, kuvia Ilmari Kiannon
Suomesta 1874–1970, toimittanut Raija-Liisa
Kansi. 1989

Ilmari Kianto Maan sielu, toimittanut Raija-
Liisa Kianto. 1999

Idliko Kovacs: Kiannon punaisen viivan
taustatekijöitä Kainuussa. 2000

Oppimateriaalin on laatinut äidinkielen ja
kirjallisuudenopettaja Marjaana Mitikka

Oppimateriaalin on tuottanut
Anna-Liisa Puura-Castrén
Koulukinosta.